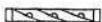


liko naučiti. Tu imamo pred seboj res nekaj, celotnega, do zadnje črte izdelanega, dokončanega, nekaj, kar je res konflikt in ne samo nejasna skica, nedoumljena in nedoumljiva. Tu imamo ljudi in ne senc, dejanje in ne sanj. Tu vemo precej, za kaj gre, tu se boji v človeški duši markantno predočujejo, ne pa v mistični

mrak zavijajo, tu je dejanje in ne igrača z besedami in nepojmljivimi čustvi. Če je to klasično, potem je Funtkovo delo v resnici klasično. Zato ni samo vljudna fraza, ampak resnica, da pomeni „Tekma“ velik napredek v naši dramatikii, kakor ga brezdvoma pomenijo tudi Finžgarjeve drame. F. T.



## TO IN ONO.

### Norvežani na južnem tečaju.

Toliko bojov kakor severni tečaj južni ni zahteval. Vzrokov je dosti, prvi menda oddaljenost antarktičnih pokrajin od človeških bivališč, saj se pomaknejo celine visoko gor proti severu, proti jugu pa gleda rado vedno samo najskrajnejša Južna Amerika, veliko manj Afrika, več zopet Avstralija in Nova Zelandija. Od Amerike čez tečaj in celo sedanjo Avstralijo se je razprostiral po mnenju geografov kontinent, imenovan Brasilia inferior, Terra Australis incognita itd. Znameniti James Cook je v drugi polovici 18. stoletja ovrigel to hipotezo in dočgal, da je Avstralija samostojna celina, okoli tečaja pa da se razprostira velikanska pokrajina ledu, ki jo je objadral okoli in okoli. Kamor je prišel, povsod je zadel ob led in ni mogel naprej. „Smelo trdim, da si ne bo nihče upal iti dalje kot jaz in da morebitne ondotne dežele nikdar ne bodo odkrite in raziskane. Nikdar ne bo človeški rod imel koristi od teh dežel; če bi pa vendar kdo šel dalje kot jaz, ga ne zavidam.“

Kljub temu so prišli novi ljudje na jug, seveda z drugim namenom: lovili so morske živali, ki bivajo tu v velikanskih množinah; zlasti še, ker so bila lovišča na severu precej izčrpana. Otoki južnega morja so jim bili štacije, negostoljubne sicer, a dobrodošle. Pridejo pa tudi znanstvene ekspedicije, prva med njimi ruska pod poveljstvom Bellingshausena in Lazareva; objadra 1819—21 ves tečajnik in krsti dele Antarktike z imeni Aleksandra I. dežela in otok Petra I. Amerikanec Weddell pride do točke  $74^{\circ} 15' S$ , John Biscoe objadra v letih 1831—32 vtretjič ledeno ploščo (NB. veliko 17 milijonov  $km^2$ , skoro dve Evropi), lovec na kite Kemp odkrije obalo, imenovano po njem, Balleny pa vrsto otočičev. Matematik Gauß in veliki Humboldt se ogrevata za nove ekspedicije, tri gredo na pot: francoska pod poveljstvom d'Urvilla nima dosti sreče, ameriška odkrije Wilkesovo deželo, največji uspeh imata pa Angleža James Roß in Francis Crozier.

Dočim je dotedaj samo Weddell prišel južneje od  $74^{\circ}$ , je došel Roß (1840—42) ob sedanji Viktoriadeželi do  $78^{\circ} 10'$ , videl v sredi med ledom dva vulkana, imenovana po njegovih ladjah Terror in Erebus (3276 in 3938  $m$ ), prišel blizu do južnega magnetnega tečaja in zadel na velikanski leden zid, visok takrat 50—100  $m$ , raztezajoč se v daljavo več sto kilometrov. Sedaj vemo, da je ta led odtok Antarktike, kjer padejo ogromne množine snega, ki jih sonce ne more stopiti, ki se strnejo v led in stremijo proti severu, proti Roßovemu morju; v tem morju plava ta ledena bariera kot velikanska plošča,

dolga po Amundsenovih poročilih 700  $km$ . Ne stali se, ker je temperatura skoro vedno pod ničlo; vendar pa se od časa do časa odtrgajo velike ledene gore, dolge več kilometrov, visoke navadno 30—40  $m$ , in plavajo proti severu, proti Avstraliji, kakor jih ravno zanese tok. (Višina nad morjem je pa samo ena sedmina cele gore.) Bariera pada in se dviga po plimi in oseki.

Izvemši manjša podjetja slišimo potem malo o jugu; ker ni bilo teča, kar so pričakovali, so pozabili na puščave antarktične. Večje in znanstveno znamenito podjetje je ono Norvežana Borchgrevinka, prvič 1894—95, drugič pa 1898—1900. Na prvem potovanju je po 55 letih (Roß) zopet prišel do Viktoriadežele in stopil tudi na suho, pri čemer so ga zelo ovirali brezštevilni pingvini, pri drugem potovanju je pa celo prezimil v tej deželi, na rtiču Adare, in dosegel  $78^{\circ} 50' S$ , torej več kot Roß. Mnogo se je bavil tudi z magnetičnimi študijami. V letih 1898/99 sta odšli na jug tudi dve drugi ekspediciji, nemška na parniku „Valdivia“ in belgijska na ladji „Belgica“. Zadnja je morala tudi prezimiti ob deželi Graham, podaljšku Južne Amerike, se je pečala zlasti z določevanjem morskih globin (med Graham in Ameriko čez 4000  $m$ ) itd., nemška je zopet zadela na otok Bouvet (odkrit že 1738), ki sta ga zaman iskala Cook in Roß, poleg tega pa za Južno morje v onih krajih dočgnala globino 4—6000  $m$ .

Začetkom našega stoletja so se odpravile na jug naenkrat kar štiri ekspedicije, švedska, škotska, nemška in angleška, pod Nordenskjöldom, Brucejem, Drygalskim in Scottom.

Čudne dogodke čitamo o Švedih; nekateri so zapustili ladjo „Antarctic“, ki se je pozneje potopila, in prezimili na otoku Snow-Hill (snow = sneg, hill = grič). Od ladje se je podalo nekaj mornarjev iskat Nordenskjölda i. dr. na ta otok, tako da je bila cela družba razdeljena na tri dele. Šele po dolgem času jih je našla argentinska ladja „Uruguay“ pod kapitanom Irizarjem. Švedi so dobili veliko okamenin in če je bil v tem oziru srečen tudi Amundsen, bodo morebiti konstatirali eno samo velikansko gorovje okoli Pacifika; skoz Ameriko čez tečaj na Novo Zelandijo, Avstralijo, Azijo in zopet nazaj v Ameriko, deli so se seveda pogreznili. Tudi Škoti so se mudili južno od Amerike, Nemci pa na nasprotnem bregu; opazovanja so zlasti meteorološki.

Največje zanimanje je vzbudil pa Scott, ki se je podal na staro polje Angležev in deloma Norvežanov, v Viktoriadeželo; kakor Roß, je plovil tudi on ob ledeni barieri, prezimil 1902 blizu Erebusa v zalivu Mc Murdo, šel septembra proti jugu ter došel do  $82^{\circ} 17' S$ . L. 1903. je vdružil prezimil v Antarktiki

in nadaljeval raziskovanja, šele aprila 1904 je prišel na Novo Zelandijo. Scott je spoznal takrat in potem vsi drugi, da je najhitreje mogoče priti do tečaja, če gremo od Viktorija-deželega proti jugu. — Francoz Charcot se je mudil tedaj tudi na jugu, a ni imel toliko sreče.

Spoznali so bili tudi, da je veliko lažje potovati proti južnemu tečaju kakor pa proti severnemu, ker imamo pod seboj celino, sicer pokrito z ledom, a vendar stanovitno, dočim ni na severu drugega kot led, premikajoč se po tokovih. Scottov spremljevalec Shackleton se je podal tri leta za njim (1907) zopet proti jugu in prišel 1909 do 88° 23' S, bil oddaljen od tečaja torej samo še 178 hm; a ker ni imel živeža, je moral nazaj. Tovariš Shackletonov, David, je določil tudi lego južnega magnetnega tečaja.

Leta 1910. odide na kraj svojega nekdanjega delovanja vnovič Scott na ladji „Terra Nova“, a kar naenkrat izve svet, da si je izvolil isti cilj Norvežan Roald Amundsen. (Na potu proti jugu so sicer tudi Nemci, Japonci in Avstralci, a imajo večinoma samo znanstvene naloge.)

Amundsen je bil enkrat že v Antarktiki, z Belgijci 1898—99, a torišče njegovega delovanja je Se-

verno Ledeno morje. Ko se je mudil 1901 v severovzhodni Grenlandiji, je sklenil zopet določiti lego severnega magnetnega tečaja (prvi je bil Roß), si dal zgraditi ladjo „Gjøa“ ter se podal na pot. Dosegel je svoj namen, a posrečilo se mu je še nekaj drugega, takorekoč mimogrede, izvršil je severozahodno pasažo, kar se dotedaj ni posrečilo še nikomur. Potovanje je trajalo od leta 1903. do 1906., 19. oktobra 1906 je bil v S. Francisco v Ameriki.<sup>1</sup>

Zopet je hotel na sever, a ni imel sredstev; le malo je zbral — vsaj po njegovem mnenju —, kajti zanimanje za severne pokrajine se je bilo po odkritju tečaja (1909, Peary) ohladilo. Mislil si je, za jug bo pa zadostovalo, opremil je slavno Nansenovo ladjo „Fram“ in odšel v Atlantik. Vsi so mislili, da gre na sever, a kmalu se je izvedelo, da je njegov namen odkritje južnega tečaja, zopet tako „mimogrede“, da bi potem lažje dobil sredstva za dolgotrajna raziskovanja v krajih prejšnjega svojega delovanja.

(Konec.)

Dr. V. Šarabon.

<sup>1</sup> Hassert pravi: Die Gjøa-Expedition gehört zu den hervorragendsten Polarreisen der neuesten Zeit und kann in jeder Beziehung als eine bedeutende Leistung gelten.

### Naše slike.

Knez Trubeckoj je znamenit ruski plastik. Njegove figure so močno karakterizirane in sigurne v svojem učinku. „Grof Tolstoj za plugom“ kaže, da se je knez Trubeckoj globoko zamislil v duha jasnopoljanskega filozofa. Knez Trubeckoj karakterizira tako močno, da pride že na mejo karikature, kar kaže zlasti njegova plastika „...ki se od mrhovine rede“, huda obtožba zoper nezumno uživanje v takozvanih „boljših krogih“.

Vaclav Brožík je znamenit češki zgodovinski slikar. V „Trubadurju“ je porabil svoje zgodovinske študije za bolj svobodno koncepcijo. „Trubadur“, pevec ljubkih pesmi, pride na dvor, in vse očara s svojo pesmijo.

Mirovni kongresi, ki so se vršili s toliko slovesnostjo, niso dosegli nobenega uspeha. Ko so se diplomatje zvito pogovarjali o miru, pa je Krupp lil topove. Krupp ima v Essenu ob Ruhri velikaško tvornico za

topove. Na strani 147. vidimo dvorano, kjer so že izgotovljeni topovi.

Povodni čevelj. Avtomobil, bicikelj, motor, aeroplan, zrakoplov — in povodni čevelj! Tudi po vodi moramo naprej. Za promeniranje po vodi je iznajden zdaj čevelj (stran 156.), s katerim se baje jako varno hodi, seveda le po mirni vodi.

Vojska v Tripolisu je prišla na mrtvo točko. Lahine morejo naprej. Arabci jim pa s svojimi napadi prizadevajo velike sitnosti. Italijani so zanesli v Afriko tudi kolero. Trupla ustreljenih Arabcev so nepokopana ležala dolgo po cestah in tako pospeševala epidemijo.



Z BOJIŠČA: KOLERA V TRIPOLISU.